

Eksilsang: Maliske Khaira Arby, Disco, Moussa og Songhoy

Rekviem for et

En ny dokumentarfilm bringer oss nærmere musikken og konfliktlinjene i dagens Mali.

MUSIKKFILM

Av Eirik Blegeberg

Det sterkeste musikalske båndet til krigen i Mali har vært Bassekou Kouyaté & Ngoni Bas «Jama Ko» (2013), et drivende intenst album og forsvar for malisk kultur bygget rundt frontmannens elektriske ngoni, spilt inn i et kaotisk og tidvis strømløst Bamako under statskuppet mot president Amadou Touré i 2012. På den tida landet, og i særdeleshet nordområdene, ble kastet ut i en væpnet konflikt som raskt vokste både i omfang og kompleksitet. En del av historien fortalt gjennom dokumentarfilmen «They Will Have to Kill Us First: Malian Music in Exile», et hundre minutter langt portrett av fire musikere som bringer det musikalske Mali og det politiske Mali enda tettere sammen. «Jama Ko» har fått sin film-ekvivalent.

Via den sosialt bevisste rapperen Amkoullel presenteres bakgrunnen for den særegne maliske borgerkrigen-medmer som sang, og dermed også bakgrunnen for våre hovedpersoners ufrivillige reise vekk fra Timbuktu, vekk fra Gao og vekk fra et bokstavelig talt livsfarlig Nord-Mali. Vi blir introdusert for minoritetene og spesielt tuaregenes drøm om et selvstyrt Azawad, og hvordan de – MNLA – allierte seg med jihadistene som markerte seg i Nord-Afrika etter Gaddafis død. Det hele framstilt som en pakt med djevelen, da tuaregens hundre år lange frigjøringskamp blir vridd til et mareritt preget



ETTERTENKSOM ARBY: Hvis hjem ble plyndret og ødelagt av jihadistene i Nord-Mali i 2012.

ALLE FOTO: THEYWILLHAVETOKILLUSFIRST.COM

av Ansar Dine, al-Qa'ida, IS og en ubarmhjertig fortolking av sharia.

Musikkforbud i nord

Og med sharia innført i nord, stilner musikken helt, forbudt på radio, forbudt i musikkbyen Timbuktu. Filmen pauser, og det viser seg raskt at Amkoullel bare er en forteller, ikke en av våre artister.

Som i stedet er: Legenden Khaira Arby, «nattergalen fra nord» og en prominent gjest på Kouyatés «Jama Ko»; Fadimata «Disco» Walett Oumar, aktivist og frontkvinne i det kvinnedominerte ørkenbandet Tartit; Moussa Ag Sidi, storrøykende tuareggitarist og den minst kjente blomsten i bukettene; og Songhoy Blues, ungdommenes representant

og den mest rocka gjengen i miksen, plukka opp av Damon Albarn og Yeah Yeah Yeahs' Nick Zinner (for øvrig ansvarlig for filmmusikken), nylig på Øya og snart klare for Oslo igjen, hvilket også gjelder for Arby (for ikke å glemme Bassekou Kouyaté).

Vi møter dem alle i eksil, mens filmen flytter seg fra hovedstaden Bamako til en flyktningleir i Burkina Faso og etter hvert til England. De forteller om livet som det var, som det er og legger lite imellom hva konflikten angår og hva musikk betyr for maliere. «Det er som oksygen for oss», sier Arby med et ærverdig alvor som aldri må misforstås som troskyldig pjatt. «Det er gjennom musikk vi lærer moral. Alt skjer gjennom musikk», sier Disco – før hun bretter ut den deilige historien om hvor kallenavnet hennes kommer

fra: Hun digga nemlig «Holiday» av Madonna som tenårings på 80-tallet – «that one killed me», som hun sier – og ble med i en dansekonsurrans som hun til slutt vant. Disco-dronning. Navnet var uunngåelig.

Ved Nigers bredder

Men et par humorfylte anekdoter til tross, særlig når de uredde unggutta i Songhoy Blues tar ordet, er dette en dypt alvorlig film – og en dypt alvorlig film som tilnærmer seg mørket eksemplarisk. For i tillegg til å være godt journalistisk arbeid, framstår «They Will Have to Kill Us First» som filmatisk sterk, noe langt mer enn bare gode, velartikulerte talking heads. Den er rytmisk variert og med et tidvis slående vakkert foto med nydelige detaljer på rekke og rad. Som når kameraet fanger opp en

” Lengselen er påtakelig, sentral i filmens tre helt ulike klimaks.

Blues tar ordet, er dette en dypt alvorlig film – og en dypt alvorlig film som tilnærmer seg mørket eksemplarisk. For i tillegg til å være godt journalistisk arbeid, framstår «They Will Have to Kill Us First» som filmatisk sterk, noe langt mer enn bare gode, velartikulerte talking heads. Den er rytmisk variert og med et tidvis slående vakkert foto med nydelige detaljer på rekke og rad. Som når kameraet fanger opp en

MUSIKKMAGASINET

&

Rockefeller
music hall - oslo

POP QUIZ 2015 KJØKKENET

PÅ KJØKKENET - FØRSTE ONSDAGEN I MÅNEDEN

Neste arrangement: Onsdag 7. oktober kl. 18.00

PREMIE: KONSERTBILLETTER

Kjøkkenet

Inngang Mariboegate.
For mer info se www.rockefeller.no

Quizmaster: Olav Bru

Blues i Oslo-aktuell film.

hjem



SONGHOY BLUES: Spilte på Øya og snart på Cosmopolite.

FAKTA

«They Will Have to Kill Us First»

■ Dokumentarfilm av Johanna Schartz med undertittelen «Malian Music in Exile».



- Om krigen i Mali og musikkforbudet innført i nord i 2012, fortalt gjennom musikerne Khaira Arby, Disco, Moussa og bandet Songhoy Blues.
- Filmen vises på Film fra sør i Oslo 15., 17. og 18. oktober.

fillete konsertplakat for Ali Farka Touré, død i 2006 og selve linken mellom tradisjonell malisk musikk og bluesen den nå ofte forbindes med. Som når filmteamet blir med en av hans mange etterfølgere til den lengste og viktigste elva i Vest-Afrika, Nigers bredder ved solnedgang.

Ved vannet møter vi Songhoy Blues i jam-modus – de øver på nytt materiale, de skravler, kjører moped og signer mens sola sakte går ned. Helt til den smellvakre afrikanske kvelden må brytes av fordi lyset sier så. Det er ikke lenger trygt for dem å være ute, og i hvert fall ikke for filmteamet som henger med dem. Og dette er altså i Bamako, 70 mil fra Timbuktu, en annen by ved Niger, og konfliktens egentlige kjerne.

Men det er dit, eller i hvert fall hjem, de vil alle sammen. Lengselen er påtakelig, sentral i filmens tre helt ulike klimaks: Da Moussa skal hjem til kona i Gao, en kone som framstår langt tøffere enn ham; da Songhoy Blues blir et internasjonalt navn

via samleren «African Express» og kommer seg til London, men helst vil hjem; da Arby og Disco, via Bamako og Burkina Faso, skal møtes i Timbuktu for sammen å holde den første konserten etter opphevelsen av musikkforbudet, etter en fransk invasjon som bare var en midlertidig løsning, i et område fortsatt gjennomsyret av ekstremisme, frykt, oppfør, terror og drap.

Kvinnenes versjon

Uten at det stopper disse kvinnene, hvilket er en annen framtrepende melodi her, utover filmens første poeng om den maliske musikkens enorme rekkevidde. Regissør Johanna Schwartz lar dem nemlig dominere, og da også sine menn. Merk bare hvordan Disco omtaler ekteskapet med gubben Jimmy, general og politisk skikkelse høyt på strå i MNLA. Om hun er stolt av ham? «Det er ikke ektemannen min som startet denne revolusjonen, men han slåss for saken. Hva kan jeg si? Jeg er ikke stolt av noen i denne situasjonen vi har havnet i.»

Stolt er derimot Khaira Arby, men heller ikke hun av noen mann – bare sitt høyt elskede Timbuktu. «Byen var så vakker og så mild – egentlig helt umulig å beskrive, så skjønt var det der». Merk at hun snakker i fortid, og at hun fortsatt ikke har flytta hjem fra Bamako, på tross av sin kjærlighet, fredsavtaler og alt det der. Den glemte krigen ruller nemlig videre, i det skjulte, og noe kan visst aldri bli det samme igjen.

eirikb@klassekampen.no

«They Will Have to Kill Us First» vises på Film fra sør 15.–18. okt.

Cosmopolite i Oslo er scene for Bassekou Kouyaté 17. oktober, mens Khaira Arby opptrer 31. oktober som en del av Oslo World Music Festival. Songhoy Blues spiller samme sted 7. desember.



Egil Baumann er musikkviter og skriver om klassisk musikk i Musikkmagasinet hver fjerde uke

BAUMANN-VARIASJONER

Det beste med Liv Glaser

FORTEPIANO



Liv Glaser

«Allegretto Spiritoso»
Simax/Musikkoperatørene

Jeg husker godt «Best of». «Best of Beatles», «Best of Bee Gees», og, for så vidt, «Best of Beethoven». Alle disse albumene som skulle gi oss det beste. Som om det beste liksom er godt nok. Som om det beste egentlig er best? Men av og til er det kanskje det? Som denne tittelen: «Best of Liv Glaser». Og litt sånn etterpåslengt: Hun er best på fortepiano. For dette fortepianoet var vel innledningen til hennes andre karriere som hun tok fatt i på 1990-tallet.

Jeg oppfatter det som en slags omveltning. Hun begynte på nytt, eller heller: forandret kurs. Studerte med folk som Paul Badura-Skoda og Malcolm Bilson, pianister som hadde fordypet seg i autentisk oppføringspraksis. Hun nærmet seg et slags utspring som ikke nødvendigvis gir bedre musikalske resultater, men som gir et nærvær i den forstand at musikken klinger fjernt. For noe av poenget med å bruke moderne instrumenter i gammel musikk, er at gapet mellom det gamle og det nye skal viskes ut.

Men bruker du (kopier av) gamle instrumenter klinger det distansert. Som lytter skjønner du at dette er musikk som er skrevet for lenge siden. Og kanskje er poenget at vi skal oppfatte at dette er gammel musikk. Den er nok aktuell, men er tross alt komponert for to hundre år siden.

Liv Glaser: Jeg har hørt henne på konsert. Jeg har sett henne på T-banen på vei mot Kolsås. Jeg har sett henne snakke med kolleger. I det hele tatt ser jeg henne for meg i et klavermiljø jeg ikke kjenner til, men bare har hørt om. At jeg ser det slik har nok å gjøre med at jeg selv tok pianotimer hos min farmor på slutten av sekstitallet en gang, så på den tida forbant jeg piano stort sett



CON AMORE: Albumet viser bredden i musiseringen til Glaser, som har tilhørt klavereliten helt siden debuten i 1960. FOTO: SIMAX

med kvinnelige pedagoger. Ellers hadde jeg hørt om Robert Riefeling, som min farmor snakket om. Og det henger kanskje litt nostalgi igjen her.

Disse grundige damene som loset folk inn i klaverlitteraturens verden, inn i musikken. Inn i en verden som åpner opp, ikke for svermeri og føleri, men som en inngang til en virkelighet som er

mindre rom. Og vi som lytter til Glaser blir med henne inn i disse små rommene.

Vi møter komponistene, om ikke akkurat ved deres skrivebord, så i hvert fall ved deres klaver. Dette slår meg særlig når hun spiller Schumann og Grieg. Og hun skriver gjerne personlig i tekstheftene. Forteller oss om sitt forhold til komponistene. Og her er de alle sammen.

De nevnte Schumann og Grieg, Mozart og Muzio Clementi. I tillegg kommer Mendelssohn og Brahms, der hun akkompagnerer sopranen Helene Wold. Og

Det er et smil med her. En latter. Og selvsagt, et alvor.

skjør. Glaser er en del av en generasjon klaverpedagoger som er beinharde i det de sier at musikk er viktig. Men ikke på en viktig måte. Det er et smil med her. En latter. Og selvsagt, et alvor.

Og det er vel noe sånt som også preger hennes tolkninger. Hun sier at hun kommer nærmere Mozart eller Grieg når hun tar i bruk restaurerte eller kopier av instrumenter fra deres tid. Det er nærheten til komponistenes dagligdags klangverden, en klangverden som etter hvert også er blitt vår, og som hun turnerer på en så fin måte. Og det nettopp fordi hun trekker lytteren inn i en intimsfære. For fortepianoet er jo strengt tatt ikke laget for konserthusenes store saler, men for langt

utdrag fra Schuberts «Die schöne Müllerin» der hun samarbeider med barytonen Per Vollestad. Eller sammen med Ernst Simon Glaser på cello i Schumanns «Fantasiestücke». I det hele tatt får vi høre henne både på egen hånd og i samspill med andre. Og som en bonus: Nyinnspillinger av utdrag av Valsen av Schubert og Ravel.

Ja, dette er nok det beste med Glaser. Albumet viser bredden i hennes musisering. Og som et «Best of» album viet en utøver, er det hun som står i sentrum. Verkene er et middel til framstillingen av henne ved et fortepiano. Sånn helt con amore.

Egil Baumann
musikk@klassekampen.no